

Stosunek młodych Polaków do demokracji w latach 1992–2021

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2020/21

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

System demokratyczny funkcjonuje obecnie w kilkudziesięciu krajach. Z różnych powodów (protestów społecznych w różnych sprawach, polaryzacji społeczno-politycznej) kondycja demokracji w Polsce stała się tematem dyskusji medialnych i rozmów. Co roku pytamy respondentów o ocenę demokracji w Polsce. W ramach tego komunikatu zestawione zostały odpowiedzi najmłodszych badanych (osób w wieku od 18 do 24 lat) z poglądami wyrażanymi przez ogół społeczeństwa, zebrane w sondażach przeprowadzonych przez CBOS od 1992 do 2021 roku¹.

DEMOKRACJA PONAD WSZYSTKO?

W latach 1992–2021 zdecydowana większość społeczeństwa (średnio 66%) zgadzała się ze stwierdzeniem, iż *demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów*. Średni odsetek respondentów, którzy w tym okresie odrzucali taką opinię, wyniósł jedynie 16%. Najniższy odsetek osób uznających przewagę demokracji nad pozostałymi ustrojami odnotowany został w roku 1992 (kiedy to po raz pierwszy zapytaliśmy o tę kwestię – 52%), a najwyższy w roku 2018, gdy wyniósł on aż 76%. Najwięcej przeciwników demokracja miała w 2015 roku – odsetek osób niezgadających się z postawionym w pytaniu stwierdzeniem wynosił aż 24%.

Generalnie odpowiedzi osób w wieku 18–24 lata pokrywają się z udzielanymi przez ogół badanych. Zdecydowana większość młodych respondentów biorących udział w sondażach na przestrzeni lat 1992–2021 podzielała opinię o przewadze demokracji nad innymi formami rządów (średni odsetek osób zgadzających się z przedstawionym przez CBOS stwierdzeniem wyniósł 69%, a średnia badanych niezgadających się z nim – 17%). Warto zauważyć, że – podobnie jak w przypadku ogółu społeczeństwa – demokracja cieszyła się największym uznaniem wśród młodych respondentów

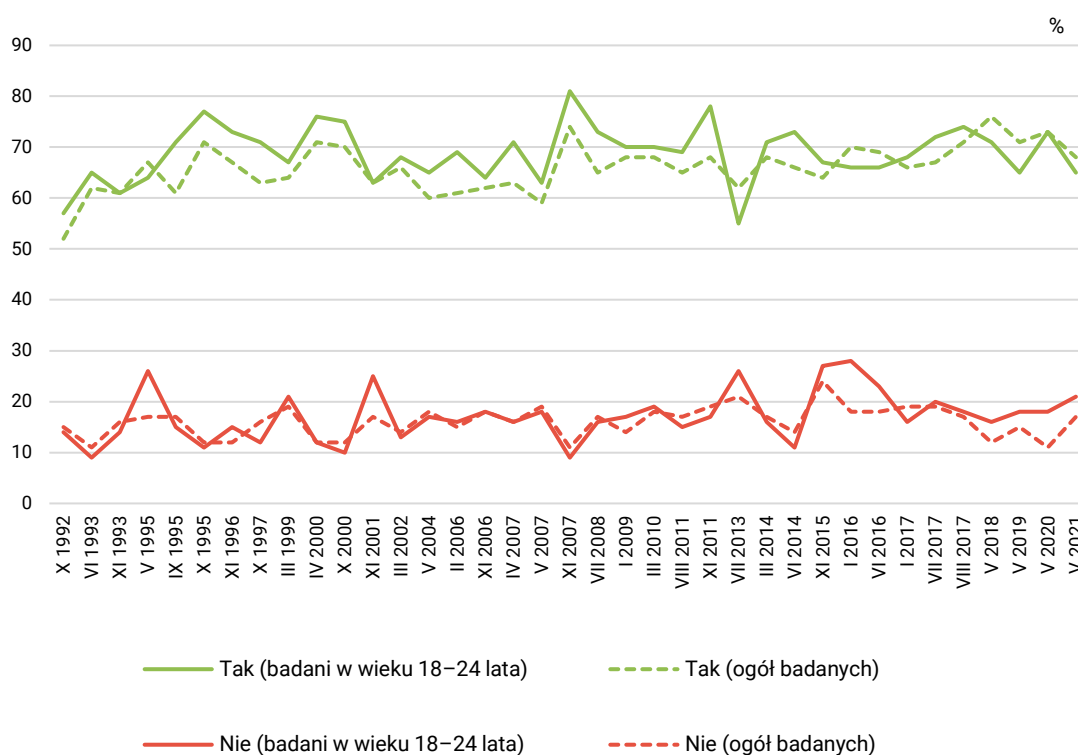
¹ Prezentowany komunikat powstał na podstawie wyników badań „Aktualne problemy i wydarzenia” przeprowadzonych na reprezentatywnych próbach losowych pełnoletnich mieszkańców Polski w latach 1992–2021.

Od maja 2020 roku badania realizowane są w ramach procedury mixed-mode, wykorzystującej wywiady bezpośrednie (CAPI), telefoniczne (CATI) i internetowe (CAWI).

w roku 2007 (81%, czyli o 7 punktów procentowych więcej niż wśród ogółu). W 2013 roku doszło jednak do znacznego, choć krótkotrwałego załamania wiary w demokrację wśród przedstawicieli młodego pokolenia i odsetek badanych twierdząco odpowiadających na postawione przez nas pytanie osiągnął swoją najniższą wartość – jedynie 55%. Najniższy odsetek osób młodych nieuznających przewagi demokracji nad pozostałymi ustrojami wyniósł 9% (w czerwcu 1993 roku oraz w listopadzie 2007 roku), co stanowiło 2 punkty procentowe mniej niż wśród ogółu badanych. Najwyższy odsetek odnotowaliśmy natomiast w styczniu 2016 roku i wyniósł on aż 28% (o 10 punktów więcej niż wśród ogółu badanych).

CBOS

RYS. 1. Demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów*

* Pominięto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”

TABELA 1

Demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów*

	X '92	VI '93	XI '93	V '95	IX '95	X '95	XI '96	X '97	III '99	IV '00	X '00	XI '01	III '02	V '04	II '06	XI '06	IV '07	V '07	XI '07
w procentach																			
Badani w wieku 18–24 lata																			
Tak	57	65	61	64	71	77	73	71	67	76	75	63	68	65	69	64	71	63	81
Nie	14	9	14	26	15	11	15	12	21	12	10	25	13	17	16	18	16	18	9
Ogół badanych																			
Tak	52	62	61	67	61	71	67	63	64	71	70	63	66	60	61	62	63	59	74
Nie	15	11	16	17	17	12	12	16	19	12	12	17	14	18	15	18	16	19	11

TABELA 1 cd.

Demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów*

	VII '08	I '09	III '10	VIII '11	XI '11	VII '13	III '14	VI '14	XI '15	I '16	VI '16	I '17	VII '17	VIII '17	V '18	V '19	V '20	V '21
w procentach																		
Badani w wieku 18–24 lata																		
Tak	73	70	70	69	78	55	71	73	67	66	66	68	72	74	71	65	73	65
Nie	16	17	19	15	17	26	16	11	27	28	23	16	20	18	16	18	18	21
Ogół badanych																		
Tak	65	68	68	65	68	62	68	66	64	70	69	66	67	71	76	71	73	68
Nie	17	14	18	17	19	21	17	14	24	18	18	19	19	17	12	15	11	17

* Pominęto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”.

WPŁYW DEMOKRACJI NA ŻYCIE CODZIENNE

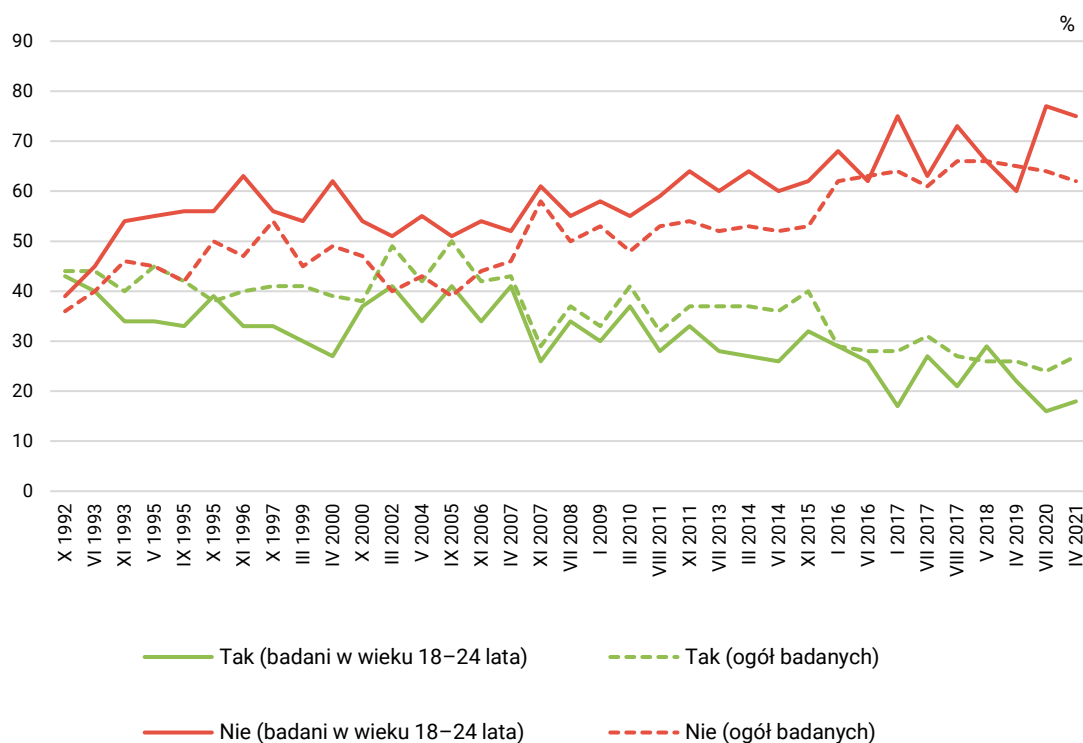
Ważną kwestią jest również to, czy Polacy zauważają wpływ ustroju państwa na ich życie codzienne. Okazuje się, że – średnio na przestrzeni lat 1992–2021 – jedynie dla nieco ponad połowy badanych (52%) miało znaczenie, czy rządy są demokratyczne czy też nie. Średni odsetek osób przeciwnego zdania wynosiło natomiast 37%. Dopiero od 2006 roku (pomijając wcześniejszy okres od 1995 do 2002 roku, ze względu na częste zmiany trendów) wystąpił wyraźny wzrost odsetka osób zauważających różnice wynikające z rozwiązań ustrojowych, który swój szczyt osiągnął w sierpniu 2017 (66%). Jak wynika z danych zaprezentowanych na rys. 2, w 2021 roku odsetek osób niezgadających się z zaprezentowanym przez nas stwierdzeniem wynosi 62%, a odsetek osób, które się z nim zgadzają – jedynie 27%.

Młodzi Polacy częściej niż ogół dorosłych nie byli obojętni wobec tego, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne (średni odsetek wśród osób w wieku 18–24 lata wynosił bowiem 59% – o 7 punktów więcej niż w przypadku ogółu). Wyjątkiem są odpowiedzi z pierwszego sondażu (październik 1992), gdy odsetek młodych respondentów wyalienowanych politycznie przewyższał odsetek osób, dla których typ rządów w kraju ma znaczenie (43% wobec 39%).

Na przestrzeni lat 1992–2021 odsetek osób młodych uważających, że to, czy rządy są demokratyczne, ma dla nich znaczenie, jest wyższy niż odsetek osób dzielających tę opinię wśród ogółu (największa różnica między tymi grupami wynosi aż 16 punktów procentowych i zarejestrowana została w listopadzie 1996 roku). Wyjątkiem okazuje się być jedynie czerwiec 2016 roku (o 1 punkt procentowy mniej) oraz kwiecień w 2019 roku (o 5 punktów mniej), kiedy to badani poniżej 25 roku życia rzadziej niż ogół dorosłych twierdzili, że typ rządów w Polsce nie jest im obojętny.

CBOS

RYS. 2. Dla ludzi takich jak ja nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne*

* Pominięto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”

TABELA 2

Dla ludzi takich jak ja nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne, czy niedemokratyczne*

	X '92	VI '93	XI '93	V '95	IX '95	X '95	XI '96	X '97	III '99	IV '00	X '00	III '02	V '04	IX '05	XI '06	IV '07	XI '07
w procentach																	
Badani w wieku 18–24 lata																	
Tak	43	40	34	34	33	39	33	33	30	27	37	41	34	41	34	41	26
Nie	39	45	54	55	56	56	63	56	54	62	54	51	55	51	54	52	61
Ogół badanych																	
Tak	44	44	40	45	42	38	40	41	41	39	38	49	42	50	42	43	29
Nie	36	40	46	45	42	50	47	54	45	49	47	40	43	39	44	46	58

TABELA 2 cd.

Dla ludzi takich jak ja nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne, czy niedemokratyczne*

	VII '08	I '09	III '10	VIII '11	XI '11	VII '13	III '14	VI '14	XI '15	I '16	VI '16	I '17	VII '17	VIII '17	V '18	IV '19	VII '20	IV '21
w procentach																		
Badani w wieku 18–24 lata																		
Tak	34	30	37	28	33	28	27	26	32	29	26	17	27	21	29	22	16	18
Nie	55	58	55	59	64	60	64	60	62	68	62	75	63	73	66	60	77	75
Ogół badanych																		
Tak	37	33	41	32	37	37	37	36	40	29	28	28	31	27	26	26	24	27
Nie	50	53	48	53	54	52	53	52	53	62	63	64	61	66	66	65	64	62

* Pominięto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”

DEMOKRACJA, ALE NIE ZAWSZE?

Interesowało nas jednak nie tylko to, jaki stosunek do demokracji mają Polacy i jak oceniają jej wpływ na ich życie, ale też to czy dopuszczają oni możliwość wprowadzenia rządów niedemokratycznych. Okazuje się, że na przestrzeni lat 1992–2021 średni odsetek osób, które uważały, iż *niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż rządy demokratyczne*, wynosił 37%, a średni odsetek osób niezgadających się z tym stwierdzeniem – 40%. Społeczeństwo jest więc podzielone w kwestii tego, czy w niektórych okolicznościach brak demokracji może okazać się bardziej korzystny. W latach 1992–1995 największy odsetek Polaków odpowiadał twierdząco na postawione przez nas pytanie, a w 1993 roku odsetek takich respondentów osiągnął wartość najwyższą – 47%. Po raz pierwszy przewagę osób udzielających odpowiedzi „nie” zaobserwowaliśmy w roku 2007 (48%, czyli o 17 punktów procentowych więcej niż odpowiadających na nasze pytanie twierdząco). Jednak dopiero od 2011 roku widoczny jest dość systematyczny wzrost odsetka osób nie dopuszczających innych form rządów, przy jednoczesnym spadku odsetka osób wyrażających opinię przeciwną. W 2021 roku odsetek osób niezgadających się ze stwierdzeniem przedstawionym przez nas w pytaniu był najwyższy (54%), a odsetek respondentów przeciwnego zdania nie był jak dotąd niższy (26%).

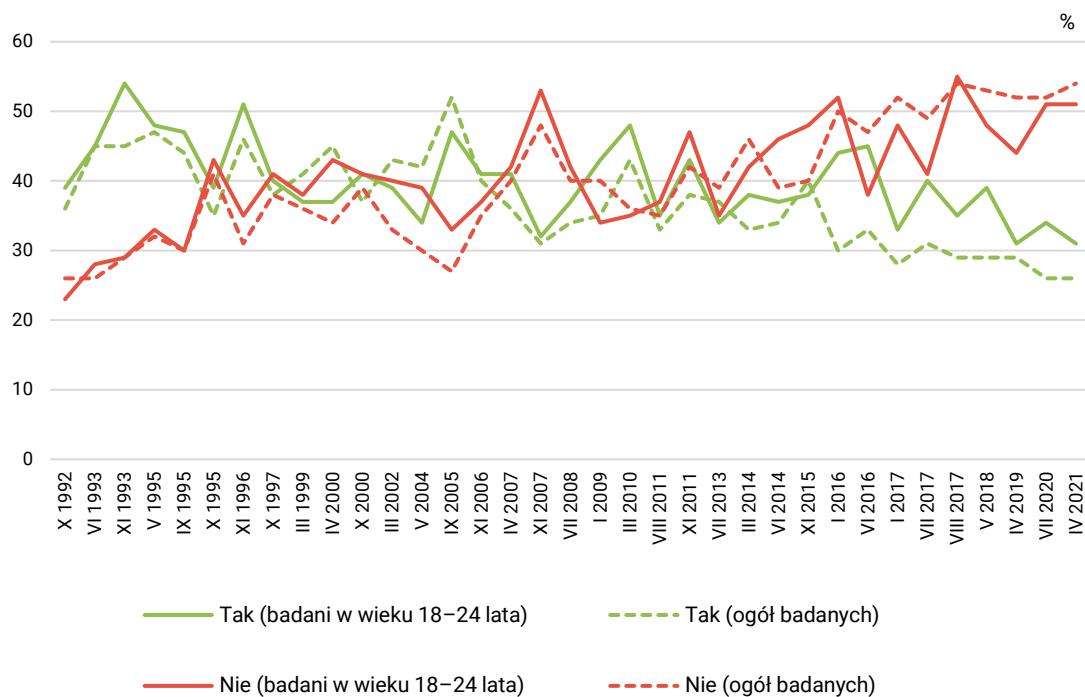
Podobnie jak w przypadku ogółu społeczeństwa, także młodzi respondenci są podzieleni co do możliwości wprowadzenia alternatywy dla demokracji. Średni odsetek badanych dopuszczających taką ewentualność na przestrzeni lat 1992–2021 wynosił 40%, a średni odsetek osób przeciwnego zdania – 41%. Co ciekawe, również wśród młodych respondentów notowaliśmy okresy, gdy największy odsetek dopuszczał możliwość wprowadzenia rządów niedemokratycznych w określonych okolicznościach społeczno-politycznych. Tak było w latach 1992–1995, a w szczególności w roku 1993, gdy różnica między odsetkami osób w wieku 18–24 lata o odmiennych poglądach była najwyższa (wynosiła aż 25 punktów procentowych).

W przypadku młodych respondentów osoby niedopuszczające innych form rządów po raz pierwszy zaczęły dominować w 2007 roku (czyli tak jak wśród ogółu społeczeństwa). Odsetek ankietowanych o takich poglądach wyniósł wówczas 53% – o 21 punktów więcej niż odsetek badanych odpowiadających na nasze pytanie twierdząco.

Jednak odsetek przedstawicieli najmłodszego pokolenia, którzy nie popierali innych ustrojów bez względu na kontekst społeczno-polityczny, był najwyższy w 2017 roku (55%). Od tego czasu (w latach 2017–2021) grupa osób młodych udzielających odpowiedzi twierdzącej na postawione przez CBOS pytanie była stosunkowo mniej liczna. Obecnie różnica między odsetkami badanych o wykluczających się poglądach wynosi aż 20 punktów procentowych, a nieco ponad połowa młodzieży (51%) nie dopuszcza żadnej alternatywy dla demokracji.

CBOS

RYS. 3. Niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż rządy demokratyczne*

* Pominięto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”

TABELA 3

Niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż rządy demokratyczne*

	X '92	VI '93	XI '93	V '95	IX '95	X '95	XI '96	X '97	III '99	IV '00	X '00	III '02	V '04	IX '05	XI '06	IV '07	XI '07
w procentach																	
Badani w wieku 18–24 lata																	
Tak	39	45	54	48	47	39	51	40	37	37	41	39	34	47	41	41	32
Nie	23	28	29	33	30	43	35	41	38	43	41	40	39	33	37	42	53
Ogół badanych																	
Tak	36	45	45	47	44	35	46	38	41	45	37	43	42	52	40	36	31
Nie	26	26	29	32	30	41	31	38	36	34	39	33	30	27	35	40	48

TABELA 3 cd.

Niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż rządy demokratyczne*

	VII '08	I '09	III '10	VIII '11	XI '11	VII '13	III '14	VI '14	XI '15	I '16	VI '16	I '17	VII '17	VIII '17	V '18	IV '19	VII '20	IV '21
w procentach																		
Badani w wieku 18–24 lata																		
Tak	37	43	48	35	43	34	38	37	38	44	45	33	40	35	39	31	34	31
Nie	42	34	35	37	47	35	42	46	48	52	38	48	41	55	48	44	51	51
Ogół badanych																		
Tak	34	35	43	33	38	37	33	34	40	30	33	28	31	29	29	29	26	26
Nie	40	40	36	35	42	39	46	39	40	50	47	52	49	54	53	52	52	54

* Pominięto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”

SPOŁECZNE ZADOWOLENIE CZY ROZCZAROWANIE?

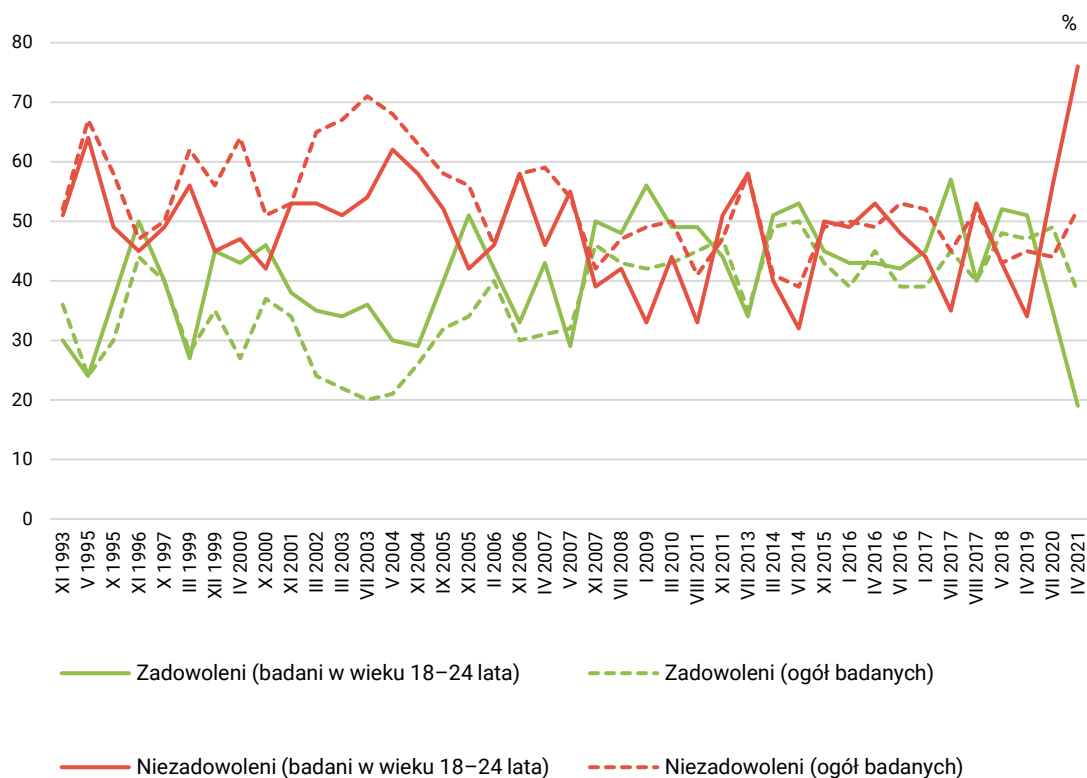
Z danych zebranych w latach 1992–2021 wynika, że średni odsetek Polaków zadowolonych ze sposobu funkcjonowania demokracji w naszym kraju wynosił jedynie 37%, a ponad połowa z nich (53%) była z niego niezadowolona. Od początku prowadzenia przez nas badań na temat demokracji jedynie kilkakrotnie ogół społeczeństwa był usatysfakcjonowany z jej stanu w Polsce. Mimo to odsetek osób pozytywnie ją oceniających wciąż był tylko nieznacznie wyższy od odsetka rozczarowanych. Choć największy stopień rozczarowania sposobem funkcjonowania demokracji w Polsce przypada na rok 2003 – kiedy aż 71% ogółu badanych odpowiedziało przecząco na postawione przez nas pytanie (raptem 20% ankietowanych odpowiedziało twierdząco) – to obecnie społeczeństwo również nie patrzy na polski system zbyt przychylnie. Z sondażu przeprowadzonego w czerwcu 2021 roku wynika, że nieco ponad połowie badanych (52%) nie podoba się to, jak funkcjonuje on w Polsce. Przeciwną opinię wyraża jedynie 38% ogółu ankietowanych.

Co ciekawe, średni odsetek młodych Polaków zadowolonych z funkcjonowania demokracji na przestrzeni lat był nieco wyższy (o 4 punkty procentowe) niż w przypadku ogółu badanych i wynosił 41%. Tym samym średni odsetek osób w wieku 18–24 lata niezadowolonych był niższy niż wśród ogółu respondentów – wynosił on 49%. Największą przychylność wobec polskiej demokracji młodzi przejawiali w lipcu 2017 roku, kiedy to odsetek osób twierdząco odpowiadających na nasze pytanie równał się 57% (czyli był o 12 punktów procentowych wyższy od odsetka respondentów z tego samego roku wśród ogółu badanych).

Mimo że młodzi częściej wyrażali aprobatę wobec sposobu funkcjonowania demokracji w Polsce, to obecnie ich uznanie dla funkcjonowania tego ustroju zdecydowanie się zmniejszyło. Jak wynika z danych z kwietnia 2021 roku, aż 76% badanych w wieku od 18 do 24 lat nie jest zadowolone z tego, jak funkcjonuje demokracja w naszym kraju (zadowolonych jest jedynie 19%). W porównaniu do ogółu respondentów udzielających tej samej odpowiedzi, odsetek młodszych ankietowanych, którzy są niezadowoleni, jest wyższy aż o 24 punkty procentowe.

CBOS

RYS. 4. Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) czy też niezadowolony(a) ze sposobu, w jaki funkcjonuje demokracja w naszym kraju?*

* Pominięto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”

TABELA 4

Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) czy też niezadowolony(a) ze sposobu, w jaki funkcjonuje demokracja w naszym kraju?*

	XI '93	V '95	X '95	XI '96	X '97	III '99	XII '99	IV '00	X '00	XI '01	III '02	III '03	VII '03	V '04	XI '04	IX '05	XI '05	II '06	XI '06	IV '07	V '07	XI '07
w procentach																						
Badani w wieku 18–24 lata																						
Zadowoleni	30	24	37	50	40	27	45	43	46	38	35	34	36	30	29	40	51	42	33	43	29	50
Niezadowoleni	51	64	49	45	49	56	45	47	42	53	53	51	54	62	58	52	42	46	58	46	55	39
Ogół badanych																						
Zadowoleni	36	24	30	44	40	28	35	27	37	34	24	22	20	21	26	32	34	40	30	31	32	46
Niezadowoleni	52	67	58	47	50	62	56	64	51	53	65	67	71	68	63	58	56	46	58	59	54	42

TABELA 4 cd.

Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) czy też niezadowolony(a) ze sposobu, w jaki funkcjonuje demokracja w naszym kraju?*

	VII '08	I '09	III '10	VIII '11	XI '11	VII '13	III '14	VI '14	XI '15	I '16	IV '16	VI '16	I '17	VII '17	VIII '17	V '18	IV '19	VII '20	IV '21
w procentach																			
Badani w wieku 18–24 lata																			
Zadowoleni	48	56	49	49	44	34	51	53	45	43	43	42	45	57	40	52	51	35	19
Niezadowoleni	42	33	44	33	51	58	40	32	50	49	53	48	44	35	53	43	34	56	76
Ogół badanych																			
Zadowoleni	43	42	43	45	47	35	49	50	43	39	45	39	39	45	40	48	47	49	38
Niezadowoleni	47	49	50	41	47	58	41	39	49	50	49	53	52	45	52	43	45	44	52

* Pominięto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”

Opinie młodych respondentów na temat demokracji nie różnią się znacząco od opinii ogółu społeczeństwa. Na przestrzeni lat 1992–2021 zdecydowana większość z nich uważała, że demokracja ma przewagę nad pozostałymi formami rządów (69%), ale jednocześnie – w niektórych sytuacjach – zauważała korzyści z wprowadzenia ustroju niedemokratycznego (40%). Najmłodsze pokolenie dostrzega także wpływ, jaki demokracja wywiera na ich życie, znacznie częściej niż ogół badanych. Średni odsetek osób młodych zadowolonych z demokracji w Polsce – od początku prowadzenia przez CBOS sondaży na ten temat – wynosi aż 41% (o 4 punkty procentowe więcej niż wśród ogółu

społeczeństwa). Należy jednak zwrócić uwagę na nagły wzrost odsetka respondentów w wieku 18-24 lata niezadowolonych ze sposobu, w jaki funkcjonuje demokracja w Polsce, odnotowany na przestrzeni lat 2019-2021 (obecnie wynosi on aż 76%). Sytuacja ta prawdopodobnie wiąże się z rozczarowaniem demokracją przez młodych Polaków, spowodowanym, być może, nieskutecznością protestów przeciwko zaostrzeniu przepisów dotyczących aborcji, odbywających się na przełomie lat 2020 i 2021, w których masowo brali oni udział.

Opracował

Konrad Lubiński